

Είδη δημοτικών τραγουδιών

1. Δημοτικά τραγούδια της καθημερινής ζωής: Πολλές ήταν οι περιστάσεις που οδήγησαν στη δημιουργία των δημοτικών τραγουδιών της καθημερινής ζωής, όπως γάμοι, γιορτές, πανηγύρια, αναχωρήσεις για ξένα μέρη, εργασία, κτλ. Τραγούδια που ανήκουν σ' αυτή την ομάδα είναι τα **τραγούδια του γάμου** ή νυφιάτικα, τα **ερωτικά τραγούδια** για τους ερωτευμένους, τα **νανουρίσματα** που τραγουδούσαν οι μητέρες πάνω από την κούνια των μωρών τους, τα **τραγούδια της ξενιτιάς**, τα **μοιρολόγια** για τους νεκρούς κ.α. Υπάρχουν τραγούδια για κάθε περίσταση της ζωής του ανθρώπου, δημόσια ή ιδιωτική, χαρούμενη ή θλιβερή.

2. Παραλογές: Είναι πολύστιχα αφηγηματικά τραγούδια που εξιστορούν δραματικές κυρίως περιπέτειες της ζωής, πραγματικές ή φανταστικές (κάποιο περιστατικό, μια παράδοση, ένα μύθο). Το ιδιαίτερο γνώρισμα που χαρακτηρίζει αυτές τις διηγήσεις είναι το παραμυθικό στοιχείο.

Θεωρούνται πάντως το παλαιότερο στρώμα των δημοτικών μας τραγουδιών. Είχαν μεγάλη διάδοση σε όλους τους βαλκανικούς λαούς και παρουσιάζουν αναλογίες με παραδόσεις, μύθους, παραμύθια και τραγούδια των λαών της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης.

3. Ιστορικά Τραγούδια: Ιστορικά θεωρούνται τα δημοτικά τραγούδια που έχουν ως θέμα τους ένα συγκεκριμένο γεγονός, εθνικό ή κοινωνικό, συνήθως επικαιρικό και θλιβερό (πολεμικές συγκρούσεις, πολιορκίες και αλώσεις πόλεων, επιδρομές ληστών και πειρατών). Σπάνια βρίσκει κανείς και τραγούδια που μιλούν για ευχάριστα περιστατικά και άλλα που κάνουν πολιτική σάτιρα, κυρίως σε εποχές έντονων πολιτικών αναβρασμών.

Τα ιστορικά τραγούδια, σχεδόν στο σύνολό τους, δημιουργήθηκαν στα χρόνια μετά την Άλωση και κυρίως κατά τους αγώνες των Σουλιωτών ή της επανάστασης του 1821. Ελάχιστα αναφέρονται σε γεγονότα της εποχής μας (Μακεδονικός αγώνας, Μικρασιατική καταστροφή κτλ.).

Στα ιστορικά τραγούδια ανήκουν τα κλέφτικα και τα ακριτικά.

- **Κλέφτικα τραγούδια:** Τα κλέφτικα τραγούδια αποτελούν τη νεότερη και πιο πλούσια κατηγορία δημοτικών τραγουδιών. Είναι γέννημα της ζωής των κλεφτών και αρματολών την εποχή της τουρκοκρατίας. Το πνεύμα που εκφράζουν είναι ο θαυμασμός για την ανδρεία, τη «λεβεντιά» και την ανεξάρτητη ζωή μέσα στα σκοτεινά χρόνια της δουλείας.

- **Ακριτικά τραγούδια:** Η αρχή τους μας οδηγεί στο Βυζάντιο. Συγκεκριμένα, η δημιουργία τους οφείλεται στις ειδικές συνθήκες που επικρατούσαν στα ανατολικά σύνορα του κράτους από τον 8ο αιώνα, κυρίως όμως από τον 9ο ως τον 11ο, εξαιτίας των σκληρών αγώνων των Βυζαντινών (ακριτών) στην περιοχή αυτή εναντίον των Αράβων (Σαρακηνών).

Τα κατορθώματά τους υμνήθηκαν σ' αυτά τα τραγούδια, που είχαν χαρακτήρα ηρωικό και μορφή επική.

ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ

1. Αντλούν τα **θέματά** τους από τη φύση και την καθημερινή ζωή του ανθρώπου (κοινωνικές εκδηλώσεις και συμβάντα, ιστορικά γεγονότα κ. τ. λ.).
2. Συνήθως συνοδεύονται από μουσική και χορό.
3. Στην πλειοψηφία τους είναι γραμμένα σε **ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο**.
4. Στην πλειοψηφία τους ολοκληρώνουν το νόημα σε ένα στίχο (**αρχή της ισομετρίας**), με αποτέλεσμα να αποφεύγουν τους **διασκελισμούς**, δηλ. την νοηματική ολοκλήρωση στον επόμενο στίχο.
5. Κατά κανόνα **ο στίχος χωρίζεται σε δύο ημιστίχια**. Η τομή συμβαίνει μετά την όγδοη συλλαβή. Το κύριο νόημα περιέχεται στο α' ημιστίχιο. Το β' ημιστίχιο συχνά επαναλαμβάνει το α' ημιστίχιο κάπως διαφοροποιημένο, με συνώνυμες λέξεις (ισομετρικός παραλληλισμός). Άλλοτε πάλι έχει αντίθετο νόημα από το α' ημιστίχιο (ισομετρική ταλάντευση).
6. Αποφεύγουν την **ομοιοκαταληξία**, εκτός από τα δίστιχα (μαντινάδες ...).
7. Είναι πλούσια σε **εκφραστικά μέσα** (σχήματα λόγου), συνήθως παρομοιώσεις, μεταφορές, προσωποποιήσεις, υπερβολές, εικόνες.
8. Η **γλώσσα** στην οποία είναι γραμμένα, είναι η απλή, λαϊκή γλώσσα του καθημερινού ανθρώπου, η γλώσσα του δημιουργού τους, διανθισμένη με τα τοπικά ιδιώματα της περιοχής τους, γι' αυτό αντλούμε από αυτά πλήθος πληροφοριών για τη γλωσσική ποικιλία της εποχής καθώς και της περιοχής στην οποία γράφτηκαν.
9. Χαρακτηριστική είναι η **γλωσσική τους λιτότητα**. Χρησιμοποιούν πολύ συχνά το ρήμα και το ουσιαστικό, ενώ αποφεύγουν τα κοσμητικά επίθετα. Προτιμούν τις κύριες προτάσεις και τον παρατακτικό λόγο, ενώ απαρνούνται την υποτακτική σύνδεση των προτάσεων.
10. Το **ύφος** τους είναι **σαφές, καθαρό** (ξεκάθαρα νοήματα, χωρίς ασάφειες και αοριστίες), **λιτό** (χωρίς περιττά στολίδια και πολλούς προσδιορισμούς), **παραστατικό και ζωντανό** (με τη βοήθεια των σχημάτων λόγου και των εικόνων που σχηματίζει), **πυκνό και γοργό** (συμπύκνωση σημαντικών στοιχείων, γρήγορη εξέλιξη γεγονότων χωρίς περιττές πληροφορίες και μακρύ λόγο), **άμεσο** (με τους διαλόγους που παρουσιάζει).
11. Ποικίλες **τεχνικές** συναντώνται και επαναλαμβάνονται συχνά στα δημοτικά τραγούδια, όπως:

α. **άστοχα ή άσκοπα ερωτήματα**

«μήνα την πλάκωσε Τουρκία και πόλεμος την καίει;»

β. **στερεότυπες λέξεις και εκφράσεις**, που επαναλαμβάνονται σε διαφορετικά δημοτικά τραγούδια.

«από μακριά τους χαιρετά κι από κοντά τους λέγει»

«πουλάκι edιάβη κι έκατσε αντίκρυ στο ποτάμι»

γ. **επαναλήψεις**

δ. **διάλογοι**

ε. **ο συμβολικός αριθμός 3 και τα πολλαπλάσιά του**

«τρία πουλάκια κάθονταν ψηλά 'ς τη Χαλκουμάτα»

«σαράντα πέντε μάστοροι κι εξήντα μαθητάδες...»

στ. **το τριαδικό (τριμερές) σχήμα ή νόμος των τριών** «μπροστά πάει ο Νικηταράς, πίσ' ο Κολοκοτρώνης

και παραπίσω οι Έλληνες με τα σπαθιά

στα χέρια.»

ζ. **τα τυπικά μοτίβα** (βουνά, πουλιά, αδελφός, ξενιτιά, λυγερή...), θέματα που επαναλαμβάνονται σε διαφορετικά δημοτικά τραγούδια.

η. **το θέμα του αδυνάτου** (συμβαίνουν φαινόμενα που είναι αδύνατο να συμβούν στη φύση σε κανονικές συνθήκες)

«ολημερίς το χτίζανε, το βράδυ εγκρεμιζόταν»